

ATA'nın Hassasiyeti

Erdi BATUR
(E) Vali

İstiklal Savaş'ının muzaffer Başkomutanı Gazi Mustafa Kemal Paşa, yabancı misyon yetkililerin "hangi gün nerede buluşabiliriz" isteklerine vermiş olduğu "9 Eylül 1922'de Nif'te görüşebiliriz" cevabını gerçekleştirmek amacıyla İzmir'e doğru hızla ilerlerken Nif'in (İzmir'in Kemalpaşa ilçesinde) 11 km doğusunda bulunan Armutlu kasabasından da ilk defa geçiyordu.

Aynı yer halkından, o günleri görüp yaşayan biri olarak Mehmet Kemalettin oğlu Fikret Eskicioğlu o tarihlerde çocuk yaşlarında olmasına karşılık Mustafa Ke-

mal Paşa'nın kasabalarından geçerken coşkulu karşılama heyecanını yaşayanlar arasındadır.¹

Vatanı kurtaran Komutanın ikinci defa kasabalarını ziyaretlerini zihninde canlı tutarak karşılama ile gördüklerini bir anı olarak yazıya döküp 1984 yılının Ekim ayında Kemalpaşa Kaymakamlığımızı ziyaretleri sırasında verdi. Ata'ya bağlılığını büyük sevgi ve sadakat ile teyit eden, milli hislerle dolu bu vefakar insanımızın anlatsını birlikte okuyalım.

¹ İdarecinin Sesi – sayı 177 – sayfa 67 - 9 Eylül 1922'de Nif'te Buluşalım

“Ben ilk mektebi 1926-1927 yıllarında bitirdim. Fazla okuyamadım. Bir yıl sonra Atatürk’ün inkılaplarından ‘yeni yazıyı’ gece mektebinde okudum.

1930 yılının henüz ısınmamış bir bahar mevsimi idi. ‘Mustafa Kemal Paşa geliyor’ diye bir haber alındı.

O devirde kasaba da Cumhuriyet Halk Fırkası himayesinde bir ‘halk odası’ ve çarşı camisine ait bir de çatma-viran belediye binası vardı.

Mustafa Kemal Paşa’nın yakın arkadaşlarından İzmir Valisi Kazım Dirik, Armutlu’yu sık sık ziyaret ederdi. Zeki, ciddi, maarifçi, sportmen, çalışkan bir zat idi. Paşa’nın Kurtuluş Savaşı’nda İzmir yolculuğu sırasında hafızasına yer etmiş Armutlu’ya ziyaretinde hissesi büyüktür.

İkinci ziyaret günü, bahar temizliği için fırka ve halk odası binalarının geçici olarak yukarı çarşıya nakledilmesi sırasında, ansızın bir elinde fotr şapka sırtında benekli bir palto, elinde bastonu ile altın saçlarının ışığı karşısında, halk heyecan içinde Mustafa Kemal Paşa’yı görüyor.

1922’nin 9 Eylül’ünde gördüğü tozdan, topraktan, sadece gözleri ışıldayan, harp yorgunu Mustafa Kemal yerine, Türkiye’nin sıraya konulmuş

büyük işlerin banisi huzur ve neşe içindeki Paşa’yı görüyor, ikinci defa.

Önce köhne belediye binasına çıkmak isteyen fakat ‘bina sallanıyor’ diye Vali tarafından kolundan tutularak indirilen Mustafa Kemal fırka binasını görmek üzere, etrafını sarmış halkla birlikte yürüyerek çarşıya doğru ilerlerken, kendilerini takip eden makam arabası, yol ortasında bulunan büyük çınar ağacına çarpmamak için fren yapınca, arkasına takılmış, koşmakta iken tamponuna çarpan kaval kemiğim hala acı-maktadır. Fırka binasına yaklaşırken Karaağaçlı fırıncı İsmail Ağa fırına ekmek salıyordu. Paşa’nın kendisine ‘kolay gelsin usta’ cümlesiyle iltifatına usta ‘Allah razı olsun beyim’ cevabını vermiş, Ata’da gülmüştü.

Fırka binasını görüp, birlikte dönen heyetin önünde bizim boyumuzu aşan meseleleri görüştüklerini duyuyorduk. Çarşı Camii’sinin minaresi dibinde duruldu. Bir ara bugün dahi aynen duran caminin, binadan ayrı duran minaresinden söz edildi. O günlerde Menemen olayının üzüntüsü vardı ki, Ata’ya tevcih edilen bir izin teklifine verdiği ilginç cevabı toplumca rehber edinmemiz gerekir. Mustafa Kadioğlu namındaki zat, Mustafa Kemal’i din’e karşı zanne-

den bir tarz ve niyetle, belki yaramak için ‘Paşam, biz bu minareyi kaldıracamız’ dedi. Paşa cevaben ‘önce yenisini yap sonra kaldır’ emrini verdi. Konuşmayı duyanlar hayret etti. Yıkıcılığın değil, yapıcılığın mimarı Ata’nın kesin emriydi, bu sözler.

Sonra Armutlu’nun manzarası seyredilmek üzere bugünkü Yapı Kredi Bankası’na gelindi. Merdivenlerin ilk basamaklarında ben yine yaramazlığı sürdürüp, aralarına sokularak laf dinliyordum. Yaverler, protokolde olanlar ve Ata önde, arkada yan yana Vali Kazım Dirik ile Mustafa Kadioğlu bulunuyordu. Vali, Mustafa Kadioğlu’nu ikaz maksadıyla ‘sakın, sakın yenisini yapmadan minareyi kaldırayım demeyin. Paşa unutmaz, bir gün sorar, zira unutmamak O’nun en büyük meziyetidir’ tembihinde bulundu.

Biri 62 diğeri 54 yıl önce şahit olduğum bu an’ları hayatımın bir ziyneti olarak ölüncüye kadar unutmayacağım” diyerek anlattısını sona erdirmişti.

Alıntı da ifade edildiği üzere Mustafa Kemal Paşa dini kurumlar konusunda ne kadar titiz davrandığını “yenisi yapılmadan mevcut minarenin yıkılmasına razı olamayacağı” müdahalesi ile göstermiştir. Ata, her vakit din konusu ve kurumlara saygı göstermiştir. Buna dair bir örnek göstermek suretiyle yazıya devam etmek istiyorum.

7 Şubat 1923 tarihinde Ata, Balıkesir Zağnos Paşa camii’nde minbere çıkarak vermiş olduğu hutbesinde;

“Hayatı düzenleyen temel kurallar olarak insanlara duygu güzelliği ve bolluğu veren dinimiz; akla, mantığa ve gerçeğe tamamen uygun düştüğünden mükemmel ve kusursuz dindir. Minberlerden yansıyacak sözlerin bilinmesi ve anlaşılması ile gerçek ilim ve fenne uygun olması gereklidir. Saygı değer konuşmacıların siyasi, sosyal ve medeni gelişmeleri her gün izlemeleri zorunludur. Bu

nedenle hutbeler Türkçe ve zamanın gereklerine uygun olmalı ve olacaktır. Hutbeden amaç, halkın aydınlatılması ve irşadidir...” diye buyurdular. Konuşmalarında, gerçekleştirilen devrimlerin temel felsefesini ortaya koyan açıklamalarında camiye siyaset girmemesini ve dinin siyasete alet edilmemesini ifade etmiştir.

Paşa Hazretleri daha sonra minberden inmişler ve çeşitli sahsılar tarafından yöneltilen yirmiden fazla sayıdaki soruları dinledikten sonra cevaplarını bir bir vermiştir. Lozan görüşmelerinin inkitaya uğradığı ve henüz Cumhuriyetin ilan edilmediği o günlerde “Memleketimiz hakkında istila emellerini besleyecek olanların her türlü ümitlerini kırarak vecihle, siyaseten, iktisaden, idareden velhasıl her yönden kuvvetli olmak kararlığı içerisinde, memleketimiz hakkında ve ordusunda gördüğüm güç ve yetenek, özellikle kararlılık ve kahramanlık, haklarımızı elde etmeye yeterli bir güvencedir.” dedikten sonra “birlik ve beraberlikle hareket etme”nin önemini vurgulamışlardır.

Atatürk’ün Balıkesir’e ilk gelişlerinin 7 Şubat 1923 tarihinin 78’nci

yıl dönümüne rastlayan 6-7 Şubat 2001 tarihinde Balıkesir Valisi Utku Acun’un tertiple ettiği etkinliklere davet üzerine katılan Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz’ın, Belediye Kültür Merkezinde verdikleri konferans’ta² “Atatürk’ün Balıkesir Hutbesi, Kuva-i Milliye ve Milli Mücadele üzerine düşünceler” konusundaki konuşmalarında “Din’e bakışı, Din ve Devlet ilişkileri”nde çok aydınlatıcı açıklamaları olmuştur.

- Atatürk, dinine bağlı ve saygılı bir insan olup dini kurumlara hassasiyet göstermiştir.
- Laiklik, devletin bir özelliğidir. Devlet vatandaşlarına eşit mesafede bulunmalıdır.
- İslam dininde geniş manada fikir ve vicdan özgürlüğü vardır.
- Hutbe; hitap etmek ve konuşmak demek olup, cemaate bir şeylerin anlatılması demektir. Atatürk’ün talimatıyla hutbeler herkes tarafından anlaşılabilir diye Türkçeleştirilmiştir.

Ve diğer başlıklar altında açıklamalarını sürdürdükten sonra sonuç bölümünde;

“Atatürk’ün din hakkında söylediklerini bir nebze anlatmaya çalıştım. Daha iyi anlaşılması için bunların yorumlarını da yapmaya çalıştım. Sizler de alıp Nutuk’tan veya diğer kitaplardan bunları okursanız Atatürk’ün dine nasıl baktığını öğrenebilirsiniz. Bir insanı sevmek için O’nu iyi tanımak lazım, tanımak içinde okumak lazımdır. Tarih şuuru çok önemlidir. Dünü bilmeyen bugünü iyi anlamaz. Bugünü bilmeyen yarın için hazırlıklı olamaz. Onun için tarihimizi çok iyi tetkik edip, öğrenmemiz lazım.

Önümüze hedef olarak konmuş olan muasır medeniyet seviyesine muhakkak ulaşmalıyız. Milli ve manevi değerlerimizden aldığımız eşsiz özelliklerimizi yaşatma gayreti içinde olmalıyız. Bu bizim çocuklarımıza ve gençlerimize bırakabileceğimiz en değerli miras olacaktır. Bizden öncekiler bağımsızlığı, Cumhuriyeti ve bu yüce Devleti bize miras bıraktılar. Bu değerlere sahip çıkmalı, bunu çocuklarımıza öğütlemeliyiz” diyerek konuşmalarını sona erdirmiştir.

2 Etkinlikte yapılan konuşmalar kitap halinde basılmıştır.